

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
Факультет політичних наук
Кафедра історії

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Перший проректор

 Юрій КОТЛЯР
«12» серпня 2024 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**СПЕЦКУРС АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ
«THE HISTORY OF THE EUROPEAN UNION»**

Галузь знань 03 «Гуманітарні науки»

Спеціальність 032 «Історія та археологія»

Рівень вищої освіти – третій (освітньо-науковий)

Розробник

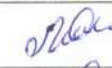
Аліна ІОВЧЕВА

Завідувач кафедри розробника

Ірина МІРОНОВА

Завідувач кафедри спеціальності

Ірина МІРОНОВА

Гарант освітньої програми

Ірина МІРОНОВА

Завідувач відділу аспірантури

Алла УЖВА

Начальник НМВ

Сергій ШКІРЧАК

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показника	Характеристика дисципліни	
Найменування дисципліни	Спецкурс англійською мовою «The History of the European Union»	
Галузь знань	03 Гуманітарні науки	
Спеціальність	032 Історія та археологія	
Спеціалізація (якщо є)	-	
Освітня програма	«Історія та археологія»	
Рівень вищої освіти	Третій (освітньо-науковий)	
Статус дисципліни	Вибіркова	
Курс навчання	2	
Навчальний рік	2024–2025 н. р.	
Номер(и) семестрів (триместрів):	Денна форма	Заочна форма
	4	-
Загальна кількість кредитів ЄКТС/годин	4 кредити / 120 годин	
Структура курсу: – лекції – семінарські заняття (практичні, лабораторні, півгрупові) – годин самостійної роботи студентів	Денна форма	Заочна форма
	Всього – 120 годин	-
	20 годин	-
	20 годин	-
	80 годин	-
Відсоток аудиторного навантаження	33%	-
Мова викладання	англійська	
Форма проміжного контролю (якщо є)	-	
Форма підсумкового контролю	іспит	

2. Мета, завдання та результати вивчення дисципліни

Навчальна дисципліна «Спецкурс англійською мовою «The History of the European Union» охоплює історію європейської інтеграції, становлення та розвитку Європейського Союзу та перспектив, його розширення на сучасному етапі. Важливе місце в структурі курсу займають інституційні аспекти європейської інтеграції, реформування інститутів ЄС після розширення. Курс також актуальний в контексті утвердження Україною своєї європейської ідентичності й з'ясування перспектив європейської інтеграції України. Предметом вивчення навчальної дисципліни є історичні, концептуальні, інституційно-структурні засади функціонування Європейського Союзу.

Метою викладання навчальної дисципліни є комплексне висвітлення проблематики європейської інтеграції в історичному, теоретичному і практичному спектрах аналізу.

Основними *завданнями* вивчення дисципліни є:

- знайомство з основними історичними етапами становлення ЄС, культурно-цивілізаційними чинниками інтеграційних процесів;
- висвітлення теоретичних інтерпретацій європейської інтеграції;
- розкриття інституційної структури Європейського Союзу, функцій і ролі головних інституцій ЄС;
- представлення моделей розробки і прийняття рішень в Європейському Союзі;
- висвітлення ролі Європейського Союзу як учасника світової політики;

- розкриття принципів формування і моделей зовнішньої політики ЄС;
- визначення головних проблем реалізації євроінтеграційних прагнень України.

Розроблена програма відповідає освітній програмі та орієнтована на формування **компетентностей студентів:**

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК01. Здатність розв'язувати комплексні проблеми у галузі історії та археології на основі системного наукового світогляду та загального культурного кругозору із дотриманням принципів професійної етики та академічної доброчесності.

ЗК02. Здатність до генерування нових ідей, аналізу та синтезу цілісних знань, володіння сучасною методологією.

ЗК05. Здатність до формулювання нових підходів для вирішення теоретичних та практичних наукових завдань, формування навиків її емпіричного вирішення.

ЗК07. Здатність до пошуку наукової інформації з різних джерел, її систематизації, критичного аналізу та узагальнення з використанням новітніх інформаційних технологій.

ЗК8. Здатність спілкуватися з науковою спільнотою з метою презентації результатів наукових досліджень та їх оприлюднення українською, англійською та/або іншою іноземною мовою.

ЗК10. Здатність представляти результати наукових досліджень у вигляді звітів, доповідей на симпозиумах, конференціях, наукових публікацій з використанням сучасних інформаційних технологій.

ЗК11. Здатність до налагодження співпраці та обміну інформацією з вітчизняними та іноземними науковими співтовариствами, спільно визначати цілі діяльності, планувати, обговорювати й реалізовувати проєкти.

ЗК12. Здатність рецензувати публікації та презентації, а також брати участь у вітчизняних та/або міжнародних наукових дискусіях, висловлюючи та відстоюючи свою позицію.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК):

СК01. Грунтовні знання спеціальної області дослідження в поєднанні зі знаннями загальної наукової дискусії та внеску до індивідуальної історичної царини дослідження.

СК02. Здатність формулювати наукову проблему, робочі гіпотези, обирати найбільш релевантні методи, методики та підходи для здійснення досліджень в галузі історії та/або археології, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та/або професійної практики.

СК10. Здатність усно і письмово презентувати та обговорювати результати наукових досліджень та/або інноваційних розробок у сфері історії та археології державною та іноземною мовами як на національному, так і на міжнародному рівні.

СК11. Здатність працювати в міжнародному контексті і реалізовувати спільні проєкти у сфері історії та/або археології з європейськими та євроатлантичними інституціями.

СК14. Здатність до історико-креативної діяльності в науково-інноваційній сфері та популяризації результатів наукових історичних та/або археологічних досліджень у публічному просторі.

Очікувані результати навчання:

В результаті вивчення дисципліни здобувач

має знати:

- сутність та природу інтеграції в контексті глобалізаційних процесів, передумови, чинники та види інтеграційних процесів;
- шляхи формування європейської культури, основні цінності європейської цивілізації;
- основні концепції та механізми європейської інтеграції;
- етапи розширення Європейського Союзу, та їх особливості;
- сутність процесів, перспектив та наслідків сучасних інтеграційних процесів і місця в них України.

має вміти:

- аналізувати установчі документи Європейського Союзу, принципи формування та структуру і повноваження його інститутів;
- самостійно оцінювати процеси поглиблення європейської інтеграції, розширення Європейського Союзу;
- прогнозувати наслідки процесів, що відбуваються у політичній сфері європейського простору: глобалізації, політичних конфліктів тощо;
- аналізувати правові та інституціональні виміри співробітництва України та ЄС;
- прогнозувати та аналізувати перспективні та ризиковані шляхи інтеграції України в Європейський простір;
- критично осмислювати запропоновані концепції й публікації;
- аналізувати, інтерпретувати і створювати наукові тексти з даної тематики;
- представляти свої ідеї, дискутувати, опонувати та працювати у групі.

Відповідно до освітньої програми очікувані **результати навчання** включають вміння:

ПРН01. Мати передові концептуальні та методологічні знання про новітні напрямки історичних досліджень, зокрема, інтелектуальної історії, усної історії, регіональної історії, гендерної історії, історії повсякденності тощо, а також дослідницькі навички, достатні для проведення оригінального наукового дослідження на рівні останніх світових досягнень з історії та археології, отримання нових знань та/або здійснення інновацій.

ПРН02. Оперувати класичними та новітніми історичними концепціями, теоріями, принципами, методами історичних та археологічних реконструкцій, критично осмислювати їх, володіти термінологічним та понятійним апаратом історика, сучасними концептуальними та методологічними знаннями в галузі науково-дослідницької та професійної діяльності.

ПРН05. Здійснювати автономний науковий пошук, самостійний відбір і класифікацію сукупності історичних джерел, достатньої для реалізації дисертаційного дослідження, визначати рівень об'єктивності фактологічної основи в різних видах джерел, оцінювати їх достовірність та репрезентативність.

ПРН08. Формулювати наукову проблему з огляду на ціннісні орієнтири сучасного суспільства та стан її наукової розробки, обґрунтовувати власну наукову концепцію.

ПРН09. Продувати нові ідеї і розв'язувати комплексні проблеми у галузі професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності.

ПРН10. Вільно презентувати результати власних досліджень, наукові проблеми у сфері історії та археології державною та іноземною мовами усно та письмово, оприлюднювати результати досліджень у наукових публікаціях у фахових вітчизняних і провідних міжнародних наукових виданнях.

ПРН11. Ефективно спілкуватися і взаємодіяти в науковому просторі, зокрема й міжнародному, для реалізації спільних проєктів, розв'язання різноманітних фахових вузькоспеціальних і загальних завдань у сфері історії та археології, розуміти і дотримуватися етики ділового спілкування.

3. Програма навчальної дисципліни

Денна форма:

	Теми	Лекції	Практичні (семінарські, лабораторні, півгрупові)	Самостійна робота
1	Integration as an integral part of international processes. Historical and cultural origins of the Europeanism.	4	4	8
2	Development of European unity ideas. European identity. Theoretical models of European integration.	2	2	10
3	Evolution of integration processes in Europe after the Second World War.	2	2	12
4	Establishment of a common European economic space.	2	2	12
5	Peculiarities of political projection of Europe.	2	2	10
6	Institutional framework for European integration.	2	2	10
7	Cross-border cooperation as a key factor in the EU's regional integration. Enlargement of the European Union.	2	2	10
8	Ukraine and the processes of European integration. European integration prospects of Ukraine.	4	4	8
	Всього за курсом	20	20	80

4. Зміст навчальної дисципліни

4.1. План лекцій

№	Тема заняття / план
1	<i>Topic 1. Integration as an integral part of international processes. Historical and cultural origins of the Europeanism.</i> ➤ Integration and cooperation. ➤ Historical periods of the formation of European civilisation.
2	<i>Topic 2. Development of European unity ideas. European identity. Theoretical models of European integration.</i> ➤ Monarchical projects of European unification. ➤ Identity as a self-identity, self-awareness, self-consciousness. European identity. ➤ Cultural unity of Europe as a prerequisite for the formation of a common economic and political order. ➤ Europeanness. ➤ Problems of European integration in the light of modern political science and sociological research.
3	<i>Topic 3. Evolution of integration processes in Europe after the Second World War.</i> ➤ Prerequisites for integration processes in Europe after the Second World War. ➤ The European movement and the creation of the Council of Europe.

	➤ Integration as a way to overcome conflict in the European content. ➤ The Marshall Plan (1948) and the beginning of European economic integration.
4	<i>Topic 4. Establishment of a common European economic space.</i> ➤ Treaties of Rome. ➤ Gradual transition to the common market. ➤ Establishment of the main European institutions. ➤ Economic and energy crises. ➤ The signing of the Schengen Agreement on the abolition of passport and visa controls at the borders between the EEC countries. ➤ Stages of EU enlargement.
5	<i>Topic 5. Peculiarities of political projection of Europe.</i> ➤ Three stages and pillars in the development of the EU. ➤ Declaration on the Establishment of the European Union and Enhanced Integration and Political Cooperation in Europe. ➤ European Political Cooperation Programme (ENP). ➤ The Maastricht Treaty and the transformation of European communities into the European Union (EU). ➤ Adoption of the Constitution of the European Union and the crisis of its ratification. ➤ The Lisbon Treaty (2009).
6	<i>Topic 6. Institutional framework for European integration.</i> ➤ Institutions of the European Communities and the EU. ➤ Peculiarities of the political and legal systems of the EU countries and their influence on the formation of the EU institutions. ➤ Structure, powers, principles of formation and functions of modern EU institutions. ➤ Decision-making process in the EU institutions. ➤ Implementation of regional policy in the EU.
7	<i>Topic 7. Cross-border cooperation as a key factor in the EU's regional integration. Enlargement of the European Union.</i> ➤ Definition, essence of cross-border cooperation. ➤ The origins of cross-border cooperation in Europe. ➤ Functioning of cross-border cooperation within the Euroregions. Euroregions of Europe. ➤ Prerequisites for EU enlargement to Central and Eastern Europe. ➤ Basic criteria for accession to the European Union (Copenhagen criteria): – geographical criterion; – political criterion; – economic criterion; – legal criterion; – absorption criterion; – criteria of "convergence" with the EU. ➤ EU enlargement in 2004. ➤ Prospects for further differentiation of the states covered by the European Neighbourhood Policy 8. ➤ Neighbourhood with the countries of Eastern Europe. ➤ Problems of implementing the idea of "enlargement of Europe" without enlargement of the EU.
8	<i>Topic 8. Ukraine and the processes of European integration. European integration prospects of Ukraine.</i> ➤ Conclusion of the Partnership and Cooperation Agreement between Ukraine and the EU (1994).

	➤ Priority of the European vector of Ukraine's integration. ➤ The inconsistency of Ukraine's economic and political systems with the EU's systemic requirements and the Copenhagen Accord. ➤ The EU as an investor and trade partner of Ukraine. ➤ Ukraine's identity and European integration processes.
--	--

4.2. План практичних (семінарських, лабораторних, півгрупових) занять

№	Тема заняття / план
1	<i>Topic 1. European integration in the spectrum of conceptual and methodological approaches.</i> 1. Integration as an integral feature of the development and functioning of human communities: essence and preconditions. 2. Interdependence as a factor of integration processes in the world. 3. Development of integration processes in the context of globalisation. Types of integration. Formal and informal integration. 4. Empire as a form of political integration.
2	<i>Topic 2. Civilizational factors of European unity.</i> 1. Development of the European idea in the Middle Ages. Influence of economic factors on European projects of the XVI-XIX centuries. 2. Republican projects of European unification in the era of bourgeois revolutions. 3. The impact of the First World War on the idea of a united Europe. Pan-European movement. 4. The Resistance Movement and the European idea.
3	<i>Topic 3. Stages of formation of the European Union.</i> 1. Prerequisites for economic integration in post-war Europe. Three pillars of political integration in Europe. 2. The Maastricht Treaty and the transformation of European communities into the European Union (EU). 3. The role of the Treaty of Amsterdam in the development of the "third pillar". 4. The Lisbon Treaty (2009) and its importance for the further development and enlargement of the European Union.
4	<i>Topic 4. Decision-making in the European Union.</i> 1. Legal basis of procedural mechanisms in the EU. 2. Models of decision-making in the EU. Procedural features of model implementation. 3. The EU committee system as a mechanism for promoting effective policy implementation and ensuring control of member states over the process. 4. Multilevel governance and mechanisms of legitimisation of decisions in the EU.
5	<i>Topic 5. Common EU policies.</i> 1. Regional policy of the European Union. The status of regions in the EU. 2. Common trade policy. Distribution of powers between EU institutions and Member States in the implementation of the common trade policy. 3. EU energy policy. 4. EU education policy and the European education information network. 5. Principles and institutional framework for the functioning of the EU's common environmental policy.
6	<i>Topic 6. EU institutions.</i> 1. EU Presidency: principles of rotation of member states. Composition and organisation of the EU Council. 2. The European Parliament. 3. Principles of functioning of the European Commission. 4. Structure and competence of the Court of Justice of the European Union.

	5. Financial institutions. Prerogatives of the Accounting Chamber. 6. Advisory bodies of the European Union: The Social and Economic Committee and the Committee of the Regions. 7. Powers of the European Ombudsman. Functions and tasks of Europol.
7	<i>Topic 7. European Neighbourhood Policy.</i> 1. Regulatory and legal support of the European Union's Neighbourhood Policy. 2. Euro-Mediterranean Partnership. 3. Features of the Eastern Partnership format implementation. 4. Black Sea Synergy project space. 5. Cross-border cooperation and models of "Euroregions".
8	<i>Topic 8. Ukraine-EU.</i> 1. Prerequisites for the European choice. European identity of Ukraine. 2. Evolution of Ukraine-EU relations. 3. The Russian factor in Ukraine's European integration. 4. Regional and cross-border cooperation between Ukraine and the EU. 5. European prospects of Ukraine.

Вимоги до підготовки семінарів та критерії оцінювання.

Змістовна частина семінару відбувається в форматі **захисту наочних презентацій**. На першому практичному занятті група здобувачів шляхом жеребкування ділиться на підгрупи, склад яких не змінюється до кінця семестру. Кожна підгрупа обирає на власний розсуд тему (з питань, які заздалегідь анонсує викладач) і готує наочну презентацію. Темі презентацій мають бути узгоджені між підгрупами, щоб запобігти дублюванню тематик презентацій. Час на захист кожної презентації визначається кількістю підгруп здобувачів в аудиторії.

Вимоги до структури та змісту презентацій. Презентація – це ретельно структурована інформація із зазначенням теми, плану, мети, основної частини, висновків та списку використаної літератури і джерел. Презентація має супроводжуватися наочністю: відео, фото, географічними картами, малюнками, карикатурами, музикою, таблицями, статистичними даними, тощо.

Основні вимоги до підготовки наочної презентації:

- кількість слайдів 15-20;
- наявність плану, вступу, списку використаних джерел;
- наявність ілюстрацій та наочного матеріалу;
- власне авторство презентації;
- аргументовані та логічні висновки.

Захист відбувається шляхом наочної демонстрації слайдів (за допомогою використання технічних засобів: комп'ютеру та проектору), та групової доповіді студентів, які готували презентацію. Після кожної презентації задаються питання та ведеться обговорення питання, яке було висвітлено в презентації.

Максимальна кількість балів, яку може отримати здобувач на семінарі – 4. Оцінювання результатів навчальної діяльності здобувачів здійснюється з урахуванням індивідуальних особливостей здобувачів і передбачає диференційований підхід в його організації.

Оцінюватися може виконання здобувачами будь-яких навчальних завдань, під час роботи над якими здобувачі демонструють власне логічне мислення: розгорнуті і стислі усні відповіді, розробка та захист наочних презентацій, письмові роботи, виступи в дискусіях тощо.

При цьому враховується:

- розуміння здобувачами взаємозв'язків між історичними подіями, уміння порівнювати, пояснювати, аналізувати та критично оцінювати історичні факти;
- самостійність мислення;
- використання різних джерел історичних знань, з розумінням їх особистостей, умінням їх характеризувати і оцінювати;
- правильність і достатність добору історичних фактів для розв'язування поставлених викладачем завдань;
- чіткість і завершеність викладу;
- мовна грамотність.

5. Завдання для самостійної роботи

1. Integration as an integral feature of the development and functioning of human communities: essence and preconditions.
2. The concept and types of integration. Formal and informal integration.
3. Theories of integration.
4. Development of integration processes in the context of globalisation.
5. Problems of sovereignty in theories of integration.
6. The latest models of European integration: "solidarity space", "Europe of variable geometries", "Europe of concentric circles", "multi-speed Europe".
7. European identity and its impact on integration processes.
8. Prerequisites for integration processes in Europe after the Second World War. The influence of military-political, economic and ideological factors on political processes in post-war Europe. Winston Churchill's speech in Zurich (1946).
9. The European movement and the creation of the Council of Europe. The beginning of the Cold War. Integration as a way to overcome conflict in the European content.
10. The Marshall Plan (1948) and the beginning of European economic integration (Organisation for European Economic Co-operation, European Payments Union). Military and political integration (Western European Union).
11. Memorandum by J. Monnet and Declaration by R. Schuman of 9 May 1950. France's role in European construction. De Gaulle and his concept of a "Europe of Nations". Franco-German rapprochement.
12. Three pillars of political integration in Europe.
13. The Maastricht Treaty and the transformation of European communities into the European Union (EU). The political system of the European Union.
14. The idea of a united Europe, its development and role in modern European integration processes.
15. Civilisational and geographical boundaries of Europe.
16. Criteria of European identity. Common cultural space as a context of unification and integration processes in Europe.
17. The relationship between European, national and regional identities in Europe and their impact on integration processes.
18. Projects of European unification.
19. The idea of "Pan-Europe" and the development of the pan-European movement.
20. The idea of federalism in European integration.
21. The first European communities and their institutions
22. The UK's position in European integration processes. The UK's accession to the EEC.
23. Plans for political integration in Europe in the 60s and the reasons for their failure.
24. Development of the system of European political cooperation in the 70s.
25. The Single European Act and the deepening of political integration in Europe.
26. Features of the political system of the European Union.
27. Types of decisions and legal acts in the European Union.
28. Decision-making procedures in the EU.
29. Membership in the EU. Conditions and types of membership.
30. The main institutions of the EU. General characteristics.
31. European Parliament: structure, formation and functions.
32. European Commission: formation, structure and functions
33. European Council: formation, structure and functions.
34. Court of Justice of the European Communities.
35. Distribution of powers among the EU institutions.
36. The importance of the Maastricht Treaty in deepening political integration in Europe.
37. European citizenship. The relationship between national and European citizenship.

38. Formation of the common market and economic freedoms.
39. Creation of the European monetary system.
40. Budgetary policy in the EU.
41. Development of regionalism in the EU. Committee of the Regions
42. Common environmental policy.
43. Common trade policy.
44. EU energy policy.
45. Education policy in the EU.
46. Conceptual foundations of the European Union's foreign policy. Formation of normative foundations and principles of the EU's common foreign policy.
47. The Amsterdam Treaty. Main provisions.
48. Waves of EU enlargement, their features. Directions of reforming institutions.
49. Regulatory and legal support of the EU's Neighbourhood Policy. Modelling the forms of the European Neighbourhood Policy.
50. EU enlargement processes in the late 90s.
51. The Mediterranean dimension and the Eastern Partnership.
52. EU enlargement as a factor of its institutional development and reform. Consequences of EU enlargement.
53. The significance and consequences of EU enlargement to the East.
54. The Lisbon Treaty of 2007.
55. Cross-border cooperation.
56. The development of the idea of a Europe of "different speeds".
57. Development of sub-regional integration in Europe within the framework of the Visegrad Group, the Carpathian Euroregion, the Black Sea Economic Cooperation, the Central European Free Trade Agreement, and the Central European Initiative.
58. Newest projects of European enlargement: Europe "a la carte", "core Europe", Europe of concentric circles.
59. Ukraine and the EU: legal and institutional framework of relations. Prospects of EU membership for Ukraine.

6. Теми аналітичних робіт

1. The concept of civilisation. Types of civilisation. "West and East".
2. The main features of European civilisation. Geographical location of Europe.
3. The current state of development of European society.
4. The place of Europe in the modern world.
5. Development and prospects of international cooperation on the European continent.
6. Forms of government and state structure of modern European states.
7. The role of law in the world and European society.
8. The concept of the rule of law. Rule of law in Europe.
9. Protection of human rights in Europe and the world.
10. World and European organisations. The European Union.
11. Globalisation and its main components. Positive and negative effects of globalisation.
12. European Economic Area.
13. Historical roots of European integration.
14. The legal framework of the European Union.
15. Procedural mechanism and basic requirements for accession to the EU.
16. Prerequisites for economic and monetary integration of the EU.
17. Historical, economic prerequisites for the introduction of the euro. Advantages and disadvantages of the introduction of the euro.
18. The main stages and current trends of European integration.
19. Ways of forming European culture. Cultural pluralism.

20. Basic values of European civilisation.
21. Rights of national minorities in European countries.
22. European cultural identity.
23. Cause and effect of conflicts in Europe.
24. Means of conflict management and resolution in European countries.
25. The language palette of modern Europe.
26. Religion in the life of a modern European. The main religions in Europe.
27. Religious, ethnic, linguistic conflicts in the European world.
28. Features of education in the European dimension.
29. European educational networks and programmes.
30. European cultural influence on Ukraine.
31. Ukraine's contribution to the cultural heritage of Europe.
32. Problems of war and peace and their manifestation in the history of Europe.
33. The main activities of European countries to preserve peace in the world.
34. Ways to solve the demographic problem in European countries.
35. Environmental problems in the European region and ways to solve them.

Вимоги до структури та змісту аналітичної роботи.

Аналітична робота – це чітко структурована письмова робота, наявність плану посилань та списку літератури є обов'язковим. Виконується на аркушах А4 (шрифт Times New Roman 14, інтервал 1,15, поля 1,5 з усіх сторін; нумерація сторінок обов'язкова. Загальний обсяг має бути не менше 15 сторінок і не більше 20 сторінок. Тематика міститься у програмі курсу.

Для підготовки аналітичної роботи необхідне більш глибоке вивчення літератури, включаючи додаткову. Необхідно логічно й аргументовано викласти актуальність обраної теми, точки зору дослідників щодо досліджуваної проблеми, зробити самостійні висновки та з урахуванням сучасних вимог оформити науково-довідковий апарат. Аналітична робота має продемонструвати знання і розуміння обраної студентами теми, а також відповідати вимогам наукової аргументації. Щодо досліджуваної тематики навчального курсу це означає, що в аналітичній роботі обов'язково слід показати рівень розробленості теми, при розкритті її посилаючись на сучасну наукову дискусію з проблем методології політичної аналітики.

Загалом написання аналітичної роботи має підтвердити вміння здобувача самостійно: визначати наукову проблему; узагальнювати та аналізувати навчальну й наукову літературу; використовувати набуті в процесі навчання теоретико-методологічні знання й практичні навички в аналізі реальних політичних проблем.

Структурно аналітична робота має складатися з:

- Титульного аркушу (з вказанням навчального закладу, кафедри, теми роботи, даних про виконавця та викладача, актуального року);
- Плану (план має бути складний, поданий у вигляді списку (нумерується тільки основна частина роботи), структурно збалансований (кількість підрозділів у розділах має бути однаковою), відображати всі структурні розділи роботи);
- Вступу (має містити опис актуальності теми дослідження (1-2 абзаци), об'єкту, предмету, мети, завдань (відповідають змісту й кількості підпунктів плану), стислий огляд стану розробленості теми дослідження (1-2 абзаци) та структури роботи);
- Основної частини (виклад матеріалу має здійснюватися від 3 особи, кожна структурна частина основного змісту роботи має розпочинатися з нової сторінки та завершуватись коротким висновком (1-2 абзаци), має містити посилання (не менше ніж 2 на сторінку, оформлені через квадратні дужки), всі таблиці, схеми, малюнки мають бути винесені в додатки з посиланнями на них в тексті);
- Висновку (мають відповідати кількості поставлених на початку роботи завдань);
- Списку використаної літератури (оформленого за вимогами);
- Додатків (якщо є).

При дотриманні всіх необхідних вимог до структури та змісту аналітичної роботи, якісного викладення матеріалу, авторських логічно побудованих висновків, мовної грамотності, вона може бути оцінена **максимум у 20 балів**.

7. Підсумковий контроль

Формою підсумкового контролю є іспит, який проводиться в усній формі. Контроль планується здійснювати шляхом оцінювання усних відповідей на семінарських заняттях, перевірки письмових робіт (наукові роботи, есе) та проведення іспиту за результатами вивчення курсу. Якщо здобувач не відвідував курс лекцій, семінарські заняття і не виконав контрольні заходи, а, отже, не набрав необхідної кількості балів, то він, за рішенням кафедри, не допускається до складання іспиту.

Оцінювання підсумкового контролю здобувачів здійснюється з урахуванням індивідуальних особливостей здобувачів і передбачає диференційований підхід в його організації. **При цьому враховується:**

- розуміння здобувачами взаємозв'язків між історичними подіями, уміння порівнювати, пояснювати, аналізувати та критично оцінювати історичні факти;
- самостійність мислення;
- правильність і достатність добору історичних фактів;
- чіткість і завершеність викладу;
- мовна грамотність.

Перелік питань до іспиту

1. Integration as an integral feature of the development and functioning of human communities: essence and preconditions.
2. Types of integration. Formal and informal integration.
3. Theories of integration.
4. Development of integration processes in the context of globalisation.
5. Problems of sovereignty in theories of integration.
6. Intergovernmental approach to European integration.
7. Newest models of European integration: "solidarity space", "Europe of variable geometries", "Europe of concentric circles", "multi-speed Europe".
8. The idea of a united Europe, its development and role in modern European integration processes.
9. Three pillars of political integration in Europe.
10. The idea of "Pan-Europe" and the development of the pan-European movement.
11. The idea of federalism in European integration.
12. Civilisational and geographical boundaries of Europe.
13. Criteria of European identity. Common cultural space as a context of unification and integration processes in Europe.
14. The relationship between European, national and regional identities in Europe and their impact on integration processes.
15. Prerequisites for integration processes in Europe after the Second World War. The influence of military-political, economic and ideological factors on political processes in post-war Europe.
16. The Marshall Plan (1948) and the beginning of European economic integration (Organisation for European Economic Co-operation, European Payments Union). Military and political integration (Western European Union).
17. Memorandum by J. Monnet and Declaration by R. Schuman of 9 May 1950. France's role in European construction. De Gaulle and his concept of "Europe of the Fatherlands". Franco-German rapprochement.
18. The European movement and the creation of the Council of Europe. The beginning of the Cold War. Integration as a way to overcome conflict in the European content.
19. Projects of European unification.
20. Plans for political integration in Europe in the 60s and the reasons for their failure.

21. Development of the European political cooperation system in the 1970s.
22. Formation of the European Union. New areas of European cooperation.
23. Political system of the European Union.
24. Types of decisions and legal acts in the European Union.
25. Decision-making procedures in the EU.
26. Membership in the EU. Conditions and types of membership.
27. The main EU institutions. General characteristics.
28. European Parliament: structure, formation and functions.
29. European Commission: formation, structure and functions.
30. European Council: formation, structure and functions.
31. Court of Justice of the European Communities.
32. Distribution of powers among the EU institutions.
33. Formation of the Common Market and economic freedoms.
34. Budgetary policy in the EU. Creation of the European monetary system.
35. General characteristics of joint policies.
36. Common environmental policy.
37. Common trade policy.
38. EU energy policy.
39. EU migration policy.
40. Education policy in the EU.
41. Conceptual foundations of the European Union's foreign policy. Institutional mechanisms for the implementation of EU foreign policy.
42. Decision-making procedures in the EU common security policy.
43. The importance of the Maastricht Treaty in deepening political integration in Europe.
44. Subsidiarity as a principle of EU policy.
45. European citizenship. The relationship between national and European citizenship.
46. Development of regionalism in the EU. The Committee of the Regions.
47. The Amsterdam Treaty. Main provisions.
48. Waves of EU enlargement, their features.
49. EU enlargement and directions of institutional reform.
50. The significance and implications of EU enlargement to the East.
51. Cross-border cooperation.
52. The Lisbon Treaty and its importance for the further development and enlargement of the European Union.
53. Copenhagen criteria.
54. Regulatory and legal support of the European Union's Neighbourhood Policy. Modelling the forms of the European Neighbourhood Policy.
55. Institutionalisation of European identity. Declaration on European Identity. Charter of European Identity.
56. Constitution of the EU (draft). Causes of the constitutional crisis.
57. Development of the idea of Europe at different speeds.
58. Europe "a la carte", "core Europe", Europe of concentric circles.
59. Development of sub-regional integration in Europe within the framework of the Visegrad Group, the Carpathian Euroregion, the Black Sea Economic Cooperation, the Central European Free Trade Agreement (CEFTA), and the Central European Initiative.
60. Ukraine and the EU: legal and institutional framework of relations.

Оцінювання питань в екзаменаційному білеті:

перше питання у білеті оцінюється до 10 балів, друге і третє питання – до 15 балів

Приклад екзаменаційного білету

<u>PETRO MOHYLA BLACK SEA NATIONAL UNIVERSITY</u>	
Third level of higher education: <u>PhD degree</u>	
Speciality 032 "History and Archeology"	
Semester 4	
Academic discipline « THE HISTORY OF THE EUROPEAN UNION» (SC in English) »	
CREDIT TICKET № <u>0</u>	
1. The relationship between European, national and regional identities in Europe and their impact on integration processes. 2. Budgetary policy in the EU. Creation of the European monetary system. 3. Regulatory and legal support of the EU's neighbourhood policy. Modelling the forms of the European Neighbourhood Policy.	
Approved at a meeting of the Department of History	
Protocol № _____ from _____ 20____	
Head of the History Department	<u>Mironova I.S.</u>
Examiner	<u>Iovcheva A.M</u>

8. Критерії оцінювання та засоби діагностики результатів навчання

№	Вид діяльності (завдання)	Критерії оцінювання	Максимальна кількість балів
1	Семінарські заняття	10 семінарських занять, кожне з яких оцінюється до 4-х балів. Максимальна кількість балів за семінарські заняття (10*4)	40
2	Аналітична робота	Кожен здобувач має підготувати та захистити аналітичну роботу. За написання та правильне оформлення аналітичної роботи здобувач отримує максимум 12 балів, за захист – 8 балів.	20
3	Іспит	В кожному іспитовому білеті по 3 питання. Перше питання у білеті оцінюється до 10 балів, друге і третє питання – до 15 балів	40
	Всього		100

Оцінювання результатів навчальної діяльності здобувачів здійснюється з урахуванням індивідуальних особливостей здобувачів і передбачає диференційований підхід в його організації.

Оцінюватися може виконання здобувачами будь-яких навчальних завдань, під час роботи над якими здобувачі демонструють власне історичне мислення: розгорнуті і стислі усні відповіді, підготовка та захист наочних презентацій, письмові роботи, доповіді, наукові роботи, виступи в дискусіях тощо.

При цьому враховується:

- розуміння здобувачами взаємозв'язків між історичними подіями, уміння порівнювати, пояснювати, аналізувати та критично оцінювати історичні факти;
- самостійність мислення;
- використання різних джерел історичних знань, з розумінням їх особистостей, умінням їх характеризувати і оцінювати;
- правильність і достатність добору історичних фактів для розв'язування поставлених викладачем завдань;
- чіткість і завершеність викладу;
- мовна грамотність.

Критерії оцінки усної відповіді здобувача (семінарські заняття):

4 бали ставиться у випадку:

- здобувач вільно володіє, визначеними програмою, знаннями й уміннями;
- правильно і в достатній кількості добирає необхідні для відповіді факти;
- висловлює власне ставлення до навчального матеріалу;
- відповідь чітка і завершена;
- мова добра.

3 бали ставиться у відповідності з попередніми вимогами, але:

- здобувач має незначні ускладнення при використанні визначених програмою знань і умінь;
- при доборі фактів припускається незначних помилок;
- власне ставлення студентом висловлюється, але в аргументації зустрічаються окремі неточності;
- мова добра.

1-2 бали ставиться в такому випадку:

- здобувач користується лише окремими знаннями й уміннями;
- порушує логіку викладу;
- відповідь недостатньо самостійна;
- аргументація слабка;
- є суттєві помилки в знанні фактичного матеріалу та висновках;
- мова спрощена.

0 балів ставиться в разі незнання більшої частини матеріалу, відсутності будь-якої логіки викладу, а саме:

- здобувач не володіє необхідними для здійснення завдання уміннями;
- головного фактичного матеріалу не знає.

Критерії оцінки здобувача при написанні та захисті аналітичної роботи:

- **16-20 балів** виставляється, якщо виконані всі вимоги до написання аналітичної роботи: позначена проблема і обґрунтована її актуальність, зроблено короткий аналіз різних точок зору на дану проблему і логічно викладена власна позиція, сформульовані висновки, тема розкрита повністю, витриманий обсяг, дотримані вимоги до зовнішнього оформлення.

- **11-15 балів** виставляється, якщо основні вимоги до аналітичної роботи виконані, але при цьому допущені значні недоліки. Зокрема, є неточності у викладі матеріалу; відсутня логічна послідовність в судженнях, не витриманий обсяг роботи; є упущення в оформленні.
- **6-10 балів** виставляється, якщо є істотні відступи від вимог до написання аналітичної роботи. Зокрема: тема висвітлена лише частково, відсутній висновок.
- **0-5 балів** виставляється, якщо тема аналітичної роботи не розкрита, виявляється істотне нерозуміння проблеми.

Критерії оцінювання іспиту:

- **35-40 балів** виставляються здобувачу при глибоких і всебічних знаннях проблеми, грамотному і злагодженому логічно їх викладі, досконалому володінні понятійним апаратом, умінні підкріплювати теоретичні знання практичними висновками, здатності швидко і правильно робити умовиводи, використовувати при аналізі сучасних явищ теоретичні положення на основі вивчення основної та додаткової літератури; якщо дані правильні, повні і глибокі відповіді на всі теоретичні питання відповідно до навчальної програми дисципліни, немає помилок у виконанні, матеріал викладено грамотною мовою з дотриманням логічної послідовності;
- **30-34 бали** виставляються здобувачу при глибоких і всебічних знаннях проблеми, грамотному і злагодженому логічно їх викладі, досконалому володінні понятійним апаратом, умінні підкріплювати теоретичні знання практичними висновками, здатності швидко і правильно робити умовиводи, використовувати при аналізі сучасних явищ теоретичні положення на основі вивчення основної та додаткової літератури; якщо студентом дано правильні, повні відповіді на всі теоретичні питання індивідуального завдання відповідно до навчальної програми дисципліни, матеріал викладено грамотною мовою з дотриманням логічної послідовності, однак допущені незначні похибки при відповіді;
- **20-29 балів** виставляються здобувачу при твердому і досить повному знанні проблеми, відсутності характерних неточностей при відповідях на питання екзаменаційного білета та на поставлені додаткові питання, умінні в основному пов'язувати теоретичний матеріал з практичними завданнями, стоять в сучасних умовах, володінні понятійним апаратом, знанні основної літератури; якщо на запропоновані теоретичні питання дані правильні, але неповні відповіді; матеріал викладено грамотною мовою з дотриманням логічної послідовності, однак допущені несуттєві похибки або неточності у відповідях, допущена незначна помилка;
- **15-19 балів** виставляються здобувачу при достатньому знанні навчального матеріалу, відсутності грубих помилок при відповідях на питання екзаменаційного білета, умінні підкріплювати теоретичні знання практичними висновками, знанні основних понять і категорій; якщо відповіді на теоретичні питання в цілому правильні, але неповні, допущені неточності у формулюваннях і логічні похибки, допущені одна - дві несуттєві помилки;
- **10-14 балів** виставляються здобувачу, якщо відповіді на теоретичні питання неповні, допущені неточності у формулюваннях і логічні похибки;
- **5-9 балів** виставляються здобувачу при наявності грубих помилок у відповідях на теоретичні питання екзаменаційного білета, які свідчать про неправильному розумінні суті проблеми, невмінні підкріплювати теоретичні знання практичними висновками, незнанні основного категоріального апарату, якщо відповіді на теоретичні питання містять грубі помилки, свідчать про незнання і нерозуміння відповідних розділів програмного матеріалу;
- **0-4 бали** виставляються здобувачу, якщо відповіді на теоретичні питання містять грубі помилки, які свідчать про незнання і нерозуміння відповідних розділів програмного матеріалу.

10. Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90-100	Відмінно	A	Відмінно (відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок)
82-89	Добре	B	Дуже добре (вище середнього рівня з кількома помилками)
75-81		C	Добре (в загальному вірне виконання з певною кількістю суттєвих помилок)
67-74	Задовільно	D	Задовільно (непогано, але зі значною кількістю недоліків)
60-66		E	Достатньо (виконання задовольняє мінімальним критеріям)
35-59	Незадовільно	FX	Незадовільно (з можливістю повторного складання)
1-34		F	Незадовільно (з обов'язковим повторним курсом)

10. Рекомендовані джерела інформації

Базова література

1. Bickerton, C. J. (2012). European Integration: Theories and Practices. *European Journal of Political Research*, 51(4), 457-471.
2. Bickerton, C. J., Hodson, D., & Puetter, U. (2015). *The New Intergovernmentalism: States and Supranational Actors in the Post-Maastricht Era*. Oxford: Oxford University Press.
3. Boulanger, P., & Jordan, P. (2014). *The European Union and the World: The External Relations of the European Union*. London: Routledge.
5. Börzel, T. A., & Risse, T. (2016). The European Union and the World: External Policies and Relations. *International Organization*, 70(4), 1234-1254.
6. Börzel, T. A., & Risse, T. (2012). *The European Union and the Governance of Europe*. London: Palgrave Macmillan.
7. Dinan, D. (2018). *A Concise History of the European Union*. Boulder, CO: Lynne Rienner Publishers.
8. Dinan, D. (2014). *Europe Recast: A History of European Union* (2nd ed.). Boulder, CO: Lynne Rienner Publishers.
9. Dinan, D. (2010). The European Union's Constitutional Treaty: From Crisis to (Partial) Recovery. *Journal of Common Market Studies*, 48(1), 175-192.
10. Hix, S., & Hoyland, B. (2011). *The Political System of the European Union* (3rd ed.). London: Palgrave Macmillan.
11. Iovcheva, A. (2018). Gender-balanced political system in the context of Ukraine's European integration aspirations. In Y. V. Pahliuk & S. I. Shkirchak (Eds.), *Current issues of societal transformations in Ukraine: Security and European integration dimensions* (pp. 87–112). Publishing House of the Petro Mohyla Black Sea National University.
12. Iovcheva, A., & Reichardt, D. (2023). Democratic Values in Times of War: the Case of Ukraine. *Acta De Historia & Politica: Saeculum XXI*, 48-60.
13. Iovcheva, A. (2023) Implementation of EU Values in Transitional Democracies: Experience of Ukraine and the Republic of Moldova Alina Iovcheva. *Acta de Historia & Politica: Saeculum XXI*, 06 (2023), 96-107.
14. Iovcheva A. (2013). Gender quotes in the political systems of the countries in transition such as Republic of Serbia and Ukraine / A. Iovcheva // *Science and Education a New Dimension // Humanities and Social Science*. – Budapest, 2013. – Vol. 6. 78–81.
15. Kassim, H., Peters, B. G., & Wright, V. (Eds.). (2013). *The European Union and the Member States*. Oxford: Oxford University Press.
16. Leucht, B., Seidel, K., & Warlouzet, L. (Eds.). (2023). *Reinventing Europe: The History of the European Union, 1945 to the Present*. London: Bloomsbury Academic.
17. Lynch, D. (2017). *The EU and the European Security Crisis*. London: Palgrave Macmillan.
18. Piris, J.-C. (2010). *The Lisbon Treaty: A Legal and Political Analysis*. Cambridge: Cambridge University Press.
19. Schmidt, V. A. (2017). *Europe's Crisis: Europe's Crisis and the Perils of a Post-Liberal Order*. Oxford: Oxford University Press.
20. Segers, M., & Van Hecke, S. (Eds.). (2023). *The Cambridge History of the European Union*. Cambridge: Cambridge University Press.
21. Wallace, H., Pollack, M. A., & Young, A. R. (Eds.). (2020). *Policy-Making in the European Union* (8th ed.). Oxford: Oxford University Press.
22. Андрущенко В. П. Світанок Європи : монографія / В. Андрущенко. К.: Знання України, 2011. 1009 с.
23. Байковський П. Інституційна та соціокультурна складова проблеми «дефіциту демократії» в ЄС. Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини. 2012. Вип. 30. С. 103–112.

24. Байковський П., Зінько І. Механізми впливу політичних партій на процес прийняття рішень в Європейському Союзі // Політологічні та соціологічні студії. Т. XII. Політичні виміри процесів європейської інтеграції : зб. наук. праць / наук. ред. А. М. Круглашов. Чернівці: Букрек, 2013. С. 154-167.
25. Беренд І.Т. Європа від 1980 року / І.Т. Беренд; [пер. з англ. А. Іщенка]. К.: Наука, 2010. 348 с.
26. Бурдяк В. І., Жуковська А. О. Вплив громадянського суспільства країн-членів Європейського Союзу на формування регіональної політики // Науковий вісник. Одеський національний економічний університет. Всеукраїнська асоціація молодих науковців. Науки: економіка, політологія, історія. 2012. № 5 (157). С. 5-13.
27. Бурдяк І. Політика постсоціалістичних України і Болгарії в руслі європейської інтеграції та системи безпеки // Дриновський збірник. Т. IV. Академічне видавництво ім. проф. Марина Дринова. Харків – Софія. 2011. С. 385-399.
28. Винайдення традиції / за ред. Е. Гобсбаума та Т. Рейнджера. 2-ге вид., випр. К.: Ніка-Центр. 2010. 448 с.
29. Вінникова Н. А. Фракціоналізація ухвалення рішень в Європейському Союзі // Сучасне суспільство: політичні науки, соціологічні науки, культурологічні науки: Збірник наукових праць / Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди. Харків, 2015. Вип. 1 (9). Ч. 2. С.24–34.
30. Вояковський Д. Ментальні кордони в Європі без кордонів / [пер. з польськ.]. К. : Ніка-Центр. 2012. 320 с.
31. Герман М. Сучасні підходи до дослідження євро інтеграційних процесів постсоціалістичних суспільств // Політологічні та соціологічні студії: Т. XI. Теорія та історія політичної науки: світовий та національний досвід: зб. наук.праць / наук. ред. А. М. Круглашов. Чернівці : Букрек, 2012. С.501-512.
32. Герман М. Теорії соціального капіталу в аналітичній перспективі вивчення євроінтеграційних процесів // Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Політологія. Соціологія. Право. 2011. № 4. С. 54-63.
33. Гібернау М. Ідентичність націй / [пер. з англ. П. Ташук]. К.: Темпора, 2012. 303 с.
34. Глобальні модерності / за ред. М. Фезерстоуна, С. Леша, Р. Робертсона; [пер. з англ. Т. Цимбала]. К.: Ніка-Центр, 2012. 400 с.
35. Деркач М. Міграційні процеси в Європейському Союзі: кордони, безпека, інтеграція // Політологічні та соціологічні студії. Т. XII. Політичні виміри процесів європейської інтеграції : зб. наук. праць / наук. ред. А. М. Круглашов. Чернівці: Букрек, 2013. С. 234-241.
36. Європейський Союз і світова політика / за ред. Е. Гембл, Д. Лейн; [пер. з англ. О. Насика]. К.: «Наука», 2011. 360 с.
37. Жити разом: поєднання різноманіття і свободи в Європі ХХІ століття. Доповідь Групи видатних осіб Ради Європи / [Пер. з англ.]. Львів : Літопис, 2011. 112 с.
38. Іовчева А. М. Історичний інституціоналізм як основа Європейського співтовариства у ХХІ ст. // Історичний архів. Наукові студії : збірник наукових праць / відп. ред. Є. Г. Сінкевич та ін. – Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2017. – Вип. 19 – С. 168-174.
39. Іовчева А. М. Інформаційне суспільство в умовах глобалізаційного розвитку // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»]. Сер. : Політологія. 2014. Т. 236, Вип. 224. С. 108-111.
40. Кремень В., Ткаченко В. Україна: ідентичність у добу глобалізації. К.: Знання, 2013. 415 с.
41. Круглашов А., Герман М. Сучасні теоретичні інтерпретації євроінтеграційних процесів постсоціалістичних суспільств // Політологічні та соціологічні студії. Т. XII. Політичні виміри процесів європейської інтеграції : зб. наук. праць / наук. ред. А. М. Круглашов. Чернівці: Букрек, 2013. С. 15-31.

42. Культурно-цивілізаційний простір Європи і Україна: особливості становлення та сучасні тенденції розвитку : колективна монографія / за ред. А. І. Кудряченко // Інститут європейських досліджень НАН України. К.: Університет «Україна», 2012. 405 с.
43. Лендшел М. О. Субсидіарність як принцип соціально-політичної організації: теоретичні витоки та українські перспективи // Вісник МДУ. Серія: Історія. Політологія. Збірник наук. праць. Вип. 12. Маріуполь. 2015. С. 211-217
44. Мак-Ніл В. Сходження Заходу. Історія людської спільноти / [пер. з англ.]. 2-ге вид., випр. К.: Ніка-Центр, 2011. 960 с.
45. Мельниченко Б. Б. Політико-правові перетворення в Центрально-Східній Європі наприкінці ХХ ст. (на матеріалах Польщі, Чехії та Словаччини): монографія. Львів: ЛьвДУВС, 2012. 204 с.
46. Мельничук І. Еволюція основних теоретико-методологічних підходів до вивчення сутності інтеграційних процесів у сучасному світі // Політологічні та соціологічні студії. Т. XII. Політичні виміри процесів європейської інтеграції : зб. наук. праць / наук. ред. А. М. Круглашов. Чернівці: Букрек, 2013. С. 46-59.
47. Мислюк Ю. В. Модель інтеграції країн Центрально-Східної Європи до Європейського Союзу // Панорама політологічних студій: Науковий вісник Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 9. 2012.
48. Мінк Ж., Неймайер Л. Європа та її болісні минувшини / [пер. з фр. Є. Марічева]. К.: «Ніка-Центр». 2009. 272 с.
49. Недокус І. Територіальна реорганізація та «раціоналізація» місцевого управління в країнах Європейського Союзу // Політологічні та соціологічні студії. Т. XII. Політичні виміри процесів європейської інтеграції : зб. наук. праць / наук. ред. А. М. Круглашов. Чернівці: Букрек, 2013. С. 167-179.
50. Норман Д. Європа. Історія. К.: Видавництво: Основи, 2012. 1464 с.
51. Прохорова В. М. Європейський досвід щодо формування регіональної політики // Наука й економіка. 2014. № 2 (34). С. 186-191.
52. Рибак О. Методологічні принципи вимірювання політичних ризиків функціонування інститутів ЄС // Політологічні та соціологічні студії. Т. XII. Політичні виміри процесів європейської інтеграції : зб. наук. праць / наук. ред. А. М. Круглашов. Чернівці: Букрек, 2013. С. 107-118.
53. Савка О.В. Регіональна політика Польщі – уроки для України / О.В. Савка // Вісник МДУ. Серія: Історія. Політологія. Збірник наук. праць. Вип. 12. Маріуполь. 2015. С. 277-283.
54. Ткаченко І. Громадянське суспільство і Європейський Союз: функціонування і співпраця // Віче. 2015. №2. С. 15-19.
55. Тодоріко А. Політична довіра як чинник інституціональної ефективності ЄС // Політологічні та соціологічні студії. Т. XII. Політичні виміри процесів європейської інтеграції : зб. наук. праць / наук. ред. А. М. Круглашов. Чернівці: Букрек, 2013. С. 214-222.
56. Україна в Європі: контекст міжнародних відносин / за ред. А. І. Кудряченка. К.: Фенікс, 2011. 632 с.
57. Фішер Й. Історія повертається. Світ після 11 вересня і відродження Заходу / [пер. з нім. І. Андрущенко]. К.: Темпора, 2013. 536 с.
58. Шамбровський Г. О. Регіональна політика Європейського Союзу: навч. посіб. К.: Знання, 2011. 187 с.
59. Шведа Ю. Європейська партійна система та її вплив на національні партійні системи // Політологічні та соціологічні студії. Т. XII. Політичні виміри процесів європейської інтеграції : зб. наук. праць / наук. ред. А. М. Круглашов. Чернівці: Букрек, 2013. С. 145–154.
60. Швидюк С. Регіональна політика Польщі: ретроспектива і погляд у майбутнє // Політологічні та соціологічні студії. Т. XII. Політичні виміри процесів європейської інтеграції : зб. наук. праць. Чернівці: Букрек, 2013. С. 313–325.

Нормативно-правові джерела

1. The Charter of Fundamental Rights of the EU <https://surl.li/dtkndp>
2. Founding treaties of the EU <https://surl.li/cgmyuf>
3. Treaty establishing the European Coal and Steel Community (1951) <https://surl.li/qbeprc>
4. The Treaty of Rome, officially the Treaty establishing the European Economic Community (1957) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A11957E>
5. Treaty establishing the European Atomic Energy Community (1957) <https://salo.li/16D52C5>
6. Schengen Convention implementing the Schengen Agreement (1985) <https://salo.li/f5CA30e>
7. Single European Act (1986) <https://salo.li/63a5EcA>
8. The Maastricht Treaty - The Treaty on European Union (1992) <https://salo.li/60A62c6>
9. The Copenhagen Criteria (1993) <https://salo.li/58a92d3>
10. The Treaty of Amsterdam (1997) <https://salo.li/5882349>
11. The Treaty of Nice (2001) <https://salo.li/7380B28>
12. The Draft Treaty establishing a Constitution for Europe (2004) <https://salo.li/3b448a6>
13. The Treaty of Lisbon (2007) <https://salo.li/4fcC333>

Інформаційні ресурси

1. Europe's World <https://europeworld.org/>
2. Centre for European Policy Studies (CEPS) <https://www.ceps.eu/>
3. European Policy Institutes Network (EPIN) <https://epin.org/>
4. Institute for European Studies (IES) <https://www.ies.be/>
5. Eurostat <https://ec.europa.eu/eurostat>
6. Eurobarometer <https://europa.eu/eurobarometer>
7. European Social Survey (ESS) <https://www.europeansocialsurvey.org/>
8. Official Internet Representations of the European Union Institutions https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies_en
9. Official Website of the European Union https://european-union.europa.eu/index_en
10. Official Website of the European Council <https://www.consilium.europa.eu/en/european-council/>
11. Official Website of the Council of the EU <https://www.consilium.europa.eu/en/council-eu/>
12. Official Website of the European Commission https://ec.europa.eu/info/index_en
13. Official Website of the European Parliament <https://www.europarl.europa.eu/portal/en>
14. Official Website of the Court of Justice of the European Union https://curia.europa.eu/jcms/jcms/j_6/en/
15. Official Website of the European Court of Auditors <https://www.eca.europa.eu/en/Pages/ecadefault.aspx>
16. Official Website of the European Economic and Social Committee <https://www.eesc.europa.eu/en>
17. Official Website of the European Committee of the Regions <https://cor.europa.eu/en>
18. Official Website of the Delegation of the European Union to Ukraine https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine_en
19. Official Website of the European External Action Service <https://www.eeas.europa.eu/>
20. Official Website of the EU Neighbourhood Info Centre <http://www.enpi-info.eu>
21. Online Resource Guide to EU Foreign Policy <http://www.eufp.eu>
22. Official Website of the European Ombudsman <https://www.ombudsman.europa.eu/en/home>
23. Official Website of Europol <https://www.europol.europa.eu/>

11. Словник дисципліни

Терміни (укр.)	Terms (English)
Бюрократія	Bureaucracy
Виборча система	Electoral system
Виконавча влада	Executive power
Виховання політичне	Political education
Влада	Authority
Геополітика	Geopolitics
Глобальна політика	Global politics
Громадянство	Citizenship
Громадянське суспільство	Civil society
Декларація	Declaration
Демократія	Democracy
Держава	State
Доктрина	Doctrine
Еліта	Elite
Європейський союз	European Union
Євро	Euro
Європейська рада	European council
Європейська спільнота	European community
Європа держав-націй	Europe of nation-states
Законодавча влада	Legislative power
Ідеологія	Ideology
Консенсус	Consensus
Консолідація	Consolidation
Конституція	Constitution
Космополітизм	Cosmopolitanism
Країна - кандидат	Candidate country
Критерії ВСТУПУ	Accession criteria
Лібералізм	Liberalism
Лідер політичний	Political leader
Мажоритарна система	Majority system
Меморандум	Memorandum
Міграція	Migration
Мілітаризація	Militarization
Монополізм	Monopolize
Націоналізм	Nationalism
Незалежність	Independence
Нейтралітет	Neutrality
Опозиція	Opposition
Паритет	Parity
Партія	Party
Парламент	Parliament
Патріотизм	Patriotism
Плюралізм	Pluralism
Плебісцит	Plebiscite
Політика	Politics
Право	Right
Процес політичний	Political process
Республіка	Republic